

Лекція: Безоплатна правова допомога: місце та роль адвокатури

План лекційного заняття:

1. Безоплатна правова допомога: загальна характеристика.
2. Надання безоплатної первинної правничої допомоги. Порядок залучення органами місцевого самоврядування адвокатів до надання безоплатної первинної правничої допомоги.
3. Надання безоплатної вторинної правничої допомоги.

Рекомендовані нормативно-правові акти та література:

Конституція України (прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року) (ч. 1 ст. 59, ст. 131-2). URL: [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.](#)

Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. (із змінами) №5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. (із змінами) № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

Деякі питання щодо організації надання безоплатної первинної правничої допомоги органами місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.10.2023 р. № 1088 (у цій постанові затверджено «Порядок залучення органами місцевого самоврядування адвокатів та інших фахівців у відповідній галузі права до надання безоплатної первинної правничої допомоги» та «Порядок надання безоплатної первинної правничої допомоги суб'єктами, що створюються або залучаються за договорами органами місцевого самоврядування»). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1088-2023-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку та критеріїв залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правничої допомоги: Наказ Міністерства юстиції України від 15.06.2012 р. (із змінами) № 891/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0987-12#Text>

Питання оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України; від 17.09.2014 р. (із змінами) №465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2014-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку і умов укладення договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.01.2012 р. №8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8-2012-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правничої допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. (із змінами) № 1362. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1362-2011-%D0%BF#Text>.

Про затвердження Стандартів якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному, адміністративному процесі та представництва у кримінальному процесі: Наказ Міністерства юстиції України від 21.12.2017 р. (із змінами) № 4125/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1554-17#Text>.

Бакаєнова Н. М., Билиця І. О. Адвокатура у системі надання безоплатної правової допомоги : навчально-методичний посібник. Одеса : Фенікс, 2020. 84 с.

1. Безоплатна правова допомога: загальна характеристика

Як зазначається на сайті Національної асоціації адвокатів України (НААУ), згідно з ч. 1 ст. 59 Конституції України кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Питання надання безоплатної правничої допомоги (далі – БПД) врегульовано однойменним законом, який набрав чинності 09 липня 2011 року. Ним передбачено надання первинної та вторинної БПД. Система БПД має розгалужену структуру. На сьогодні в Україні діє понад 500 точок доступу до БПД. Регіональні центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги (далі – БВПД), насамперед, забезпечують участь захисника під час здійснення досудового розслідування та судового провадження у передбачених кримінальним процесуальним законодавством випадках для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії, у випадках затримання особи, застосування до неї запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, адміністративного затримання чи адміністративного арешту, захист засуджених осіб, спрямовують, координують та контролюють діяльність місцевих центрів з надання БВПД. Місцеві центри та бюро правової допомоги забезпечують надання безоплатної первинної правової допомоги (далі – БППД), а також надання БВПД у цивільних та адміністративних справах, в тому числі свідкам та потерпілим у кримінальних провадженнях, здійснення представництва інтересів засуджених осіб, здійснюють правопросвітництво. Створено п'ять правових клубів PRAVOKATOR – у Дніпрі, Києві, Львові, Одесі, Харкові. Це перша комунікаційна платформа серед державних установ, створена для професійного навчання та розвитку персоналу системи БПД, правничої спільноти та інших зацікавлених сторін; обміну досвідом, генерування та впровадження інноваційних практик у сфері права¹.

Відповідно до ст. 25 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», порядок та умови залучення адвокатів до надання БПД встановлюються законом². Одним з таких спеціальних законів є Закон України «Про безоплатну правничу допомогу». **Оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами БППД** здійснюється за зверненням органів місцевого самоврядування, а **БВПД** – за зверненням органу (установи), уповноваженого

¹ Безоплатна правова допомога. Сайт Національної асоціації адвокатів України. URL: <https://unba.org.ua/legal-aid>.

² Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. (із змінами) №5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

законом на надання БПД, комісіями, утвореними для цієї мети радами адвокатів регіонів³.

У ст. 1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» визначено низку термінів, серед яких⁴:

1) **безоплатна правнича допомога** – правнича допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел;

2) **законні представники** – батьки, усиновителі, батьки-вихователі, прийомні батьки, опікуни, піклувальники, помічники, зареєстровані органом опіки і піклування, дієздатних фізичних осіб, які за станом здоров'я не можуть самостійно здійснювати свої права та виконувати обов'язки, та інші особи, визначені законом, представники закладів, які виконують функції опікунів і піклувальників;

3) **правнича допомога** – надання правничих послуг, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захисту цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення;

4) **правничі послуги** – надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації;

5) **правопросвітництво** – комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня правової свідомості, культури та освіченості осіб, які перебувають під юрисдикцією України, у тому числі розповсюдження інформації про захист прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, виконання їх обов'язків, роз'яснення щодо порядку надання БПД та доступу до неї.

Не всі випадки надання безоплатних правничих послуг регулюються Законом України «Про безоплатну правничу допомогу». Порядок надання БПД фізичним особам **на благодійних засадах фізичними та юридичними особами, які займаються благодійною діяльністю самостійно або спільно з відповідними благодійними організаціями**, регулюється відповідним законодавством (наприклад, Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації») і статутами цих організацій.

Право на БПД – гарантована Конституцією України можливість громадянина України, іноземця, особи без громадянства, у тому числі біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту, отримати в повному обсязі БПД, а також можливість певної категорії осіб отримати БВПД у випадках, передбачених Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» (ч. 1 ст. 3 цього закону).

³ Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. (із змінами) №5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

⁴ Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. (із змінами) № 3460-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

2. Надання безоплатної первинної правничої допомоги. Порядок залучення органами місцевого самоврядування адвокатів до надання безоплатної первинної правничої допомоги

Безоплатна первинна правнича допомога (БППД) – вид державної гарантії, що полягає в **інформуванні особи** про її права і свободи та обов'язки, порядок їх реалізації та виконання, відновлення прав у випадку їх порушення та порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 1 ст. 7 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»).

БПД допомога **включає такі види правничих послуг** (ч. 2 ст. 7 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»):

- 1) надання правової інформації;
- 2) надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації⁵.

Законом України № 3022-ІХ від 10.04.2023 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення доступу до безоплатної правничої допомоги» із вказаного переліку було виключено надання консультацій, роз'яснень та підготовка проектів договорів користування земельними ділянками (оренда, суборенда, земельний сервітут, емфітевзис, суперфіцій) для сільського населення – власників земельних ділянок.

Звернутися за правовою допомогою можна до найближчого місцевого центру з надання БВПД (далі – місцевий центр) чи бюро правової допомоги, адреси яких розміщені на сайті системи БПД. БППД можуть надавати також спеціалізовані установи, інші суб'єкти. Отримати **юридичну консультацію або роз'яснення з правових питань** можна також зателефонувавши на Єдиний телефонний номер системи БПД 0 800-213-103 (дзвінки в межах України безкоштовні); у месенджері Фейсбук-сторінки системи БПД; за допомогою чат-боту «Безоплатна правова допомога» у Телеграм. Правові консультації можна також переглянути на довідково-інформаційній платформі WikiLegalAid, прочитати у Телеграм-каналі «Безоплатна правова допомога»⁶.

Право на БППД згідно з Конституцією України та Законом України «Про безоплатну правничу допомогу» мають **усі особи, які перебувають під юрисдикцією України**, тобто отримати БППД можуть іноземці, особи без громадянства, у тому числі біженці чи особи, які потребують додаткового захисту.

⁵ Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. (із змінами) № 3460-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

⁶ Безоплатна правова допомога. Сайт Національної асоціації України. URL: <https://unba.org.ua/legal-aid>.

Одним із суб'єктів надання БППД в Україні є **адвокати** та інші фахівці у відповідній галузі права, залучені органами місцевого самоврядування у встановленому законом порядку (п. 6 ч. 1 ст. 9 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»). Відповідно до положень ч. 4 ст. 10 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування у разі письмового звернення осіб про надання будь-якого з видів правничих послуг з питань, що віднесені до їх повноважень, зобов'язані надати такі послуги **протягом 30 календарних днів з дня надходження звернення**. Якщо у зверненні особи міститься лише прохання **про надання відповідної правової інформації**, така правнича допомога надається **не пізніше п'ятнадцятиденного терміну** з дня отримання звернення (ч. 5 ст. 10). Органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування **забороняється встановлювати плату** за надання будь-якого з видів правничих послуг та за видачу особам бланків заяв, звернень, запитів, довідок, інших документів, подання яких передбачено законодавством для реалізації прав і свобод людини і громадянина (ч. 6 ст. 10). Якщо під час розгляду звернення про надання БППД встановлено, що особа потребує надання БВПД, орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, який розглядає звернення, зобов'язаний роз'яснити особі або її законному представникові чи патронатному вихователю порядок подання звернення про надання БВПД (ч. 8 ст. 10). У ч. 2 ст. 11 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» закріплено, що прийом осіб, які потребують БППД, проводиться постійно в установлені дні та години. Графік прийому осіб повинен бути доведений до їх відома. При цьому органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування **забезпечують проведення особистого прийому осіб висококваліфікованими працівниками**, які можуть чітко і доступно надати роз'яснення положень законодавства та консультації з питань реалізації прав і свобод людини і громадянина та виконання обов'язків (ч. 3 ст. 11).

Порядок надання БПД центрами з надання БПД врегульовано у ст. 11-1 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Так, звернення про надання одного з видів правничих послуг **подаються в усній або письмовій формі** до центру з надання БПД. Звернення викладається особою усно під час відвідування центру з надання БПД або за допомогою засобів телефонного зв'язку через визначені контактні номери телефонів, інші технічні засоби електронних комунікацій або єдиний контактний номер телефону системи надання БПД. Письмове звернення оформляється в довільній формі та надсилається поштою чи передається особою до центру з надання БПД особисто або через законного представника, патронатного вихователя/представника, повноваження якого оформлені відповідно до закону. Письмове звернення також може бути надіслане з

використанням мережі Інтернет, засобів електронного зв'язку (електронне звернення)⁷.

Центр з надання БПД зобов'язаний розглянути звернення про надання одного з видів правничих послуг **невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів з дня надходження звернення**. Якщо звернення з об'єктивних причин не може бути розглянуто у визначений строк у зв'язку із складністю питань, що в ньому зазначаються, встановлюється необхідний строк для його розгляду, про що повідомляється особі, яка подала звернення. При цьому **загальний строк розгляду звернення не може перевищувати 10 робочих днів**.

Крім цього органами місцевого самоврядування можуть утворюватись спеціалізовані установи з надання БППД, які фінансуються за рахунок коштів місцевих бюджетів та інших не заборонених законодавством джерел. Органи місцевого самоврядування можуть укладати з юридичними особами приватного права, які мають право надавати правничу допомогу, **договори про надання первинної правничої допомоги** на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Міністерством юстиції України був затверджений «Порядок та критерії залучення органами місцевого самоврядування юридичних осіб приватного права до надання безоплатної первинної правничої допомоги». Так, залучення юридичних осіб приватного права до надання БППД на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці здійснюється органом місцевого самоврядування за результатами укладеного договору відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» та інших актів законодавства у сфері публічних закупівель. Для закупівлі послуг БППД орган місцевого самоврядування встановлює **такі кваліфікаційні критерії:**

1) наявність у юридичних осіб приватного права, які є учасниками процедури закупівлі/спрощеної закупівлі (далі – учасник), працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід. Під **необхідними знаннями працівника розуміють** наявність будь-якого ступеня вищої юридичної освіти, передбаченого законодавством України, а під **необхідним досвідом працівника** – наявність стажу роботи в галузі права після здобуття відповідного ступеня вищої юридичної освіти **не менше одного року за останні два роки;**

2) наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного (аналогічних) за предметом закупівлі договору (договорів). Під **аналогічним договором слід розуміти** виконаний договір, предмет якого відповідає назві предмета цієї закупівлі (національному класифікатору України ДК 021:2015) (не менше трьох аналогічних договорів за останні три роки, що передують року, в якому учасник подає тендерну пропозицію / пропозицію замовнику).

Цінові пропозиції / пропозиції оцінюються за єдиним критерієм – ціна послуг з надання БППД – 100 %.

⁷ Про безоплатну правничу допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. (із змінами) № 3460-VI. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.

Органи місцевого самоврядування можуть укладати з адвокатами та іншими фахівцями у відповідній галузі права договори про надання БППД на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Порядок залучення органами місцевого самоврядування адвокатів та інших фахівців у відповідній галузі права до надання БППД затверджується КМУ. Так, залучення адвокатів та інших фахівців у відповідній галузі права до надання БППД на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці здійснюється органом місцевого самоврядування на підставі договору, укладеного за результатами закупівель послуг з надання БППД, проведених відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», інших актів законодавства у сфері публічних закупівель з урахуванням обмежень, визначених Законом України «Про запобігання корупції».

Предметом договору є надання адвокатами або іншими фахівцями у відповідній галузі права **правничих послуг**:

- 1) надання правової інформації;
- 2) надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- 3) складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- 4) надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації.

До надання БППД на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці можуть залучатися:

- 1) адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально (самозайняті особи) або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання та відомості про яких внесені до Єдиного реєстру адвокатів України;
- 2) інші фахівці у відповідній галузі права, які мають:
  - будь-який ступінь вищої юридичної освіти, передбачений законодавством;
  - стаж роботи у відповідній галузі права після здобуття ними відповідного ступеня вищої юридичної освіти **не менше двох років за останніх три роки**.

Порядок надання БППД суб'єктами, що створюються або залучаються за договорами органами місцевого самоврядування. Надання БППД ґрунтується на засадах верховенства права, законності, конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів, компетентності та добросовісності працівників спеціалізованих установ з надання БППД, до повноважень яких належить безпосередньо надання БППД, юридичних осіб приватного права, уповноважених на надання БППД, залучених на підставі договорів адвокатів, інших фахівців у відповідній галузі права (далі – надавачі правничої допомоги).

БППД може надаватися усно під час подання звернення про надання БППД (далі – звернення) або письмово.

Під час надання БППД надавач правничої допомоги:

1) з'ясовує анкетні дані особи, яка звернулася з метою отримання БППД (далі – заявник), роз'яснює порядок надання БППД та реєструє звернення заявника у відповідному журналі обліку звернень в електронній та паперовій (у разі потреби) формі;

2) з'ясовує суть питання та у разі потреби пропонує заявнику надати для ознайомлення документи, на яких ґрунтується звернення, копіює/сканує їх та формує в досьє заявника, що включає письмове звернення, проекти складених документів, витяги із законодавства або іншу інформацію, яка надана заявнику. Під час надання БППД використовуються копії документів, наданих заявником;

3) забезпечує вибір спеціаліста за статтю (за можливості) у разі, коли заявник є особою, яка постраждала від домашнього насильства, за його бажанням;

4) розглядає звернення заявника, що не стосуються надання БППД, в порядку, встановленому законодавством про звернення громадян, та роз'яснює порядок розгляду таких звернень відповідно до Закону України «Про звернення громадян»;

5) визначає необхідний заявнику вид правничої послуги, що включає БППД, а саме:

- надання правової інформації;
- надання консультацій і роз'яснень з правових питань;
- складення заяв, скарг та інших документів правового характеру (крім документів процесуального характеру);
- надання допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правничої допомоги та медіації;

6) з'ясовує форму та спосіб, в яких заявнику зручно отримати БППД (усно або письмово), у разі потреби узгоджує із заявником час її надання;

7) аналізує законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори (угоди, конвенції, пакти, протоколи тощо), норми і принципи міжнародного права, а також інші акти, які регулюють порушене заявником питання;

8) готує актуальну та повну правову інформацію, надає консультацію або роз'яснення у простій, доступній і зрозумілій формі та/або складає документ непроцесуального характеру.

БППД надається переважно в письмовій формі, усна форма може застосовуватися виключно за вимогою заявника. Кожна письмова відповідь на звернення підписується надавачем правничої допомоги, який її підготував, реєструється в установленому порядку та **передається (надсилається) заявнику протягом 10 днів з дня надходження звернення**. Копія такої відповіді залишається у надавача правничої допомоги.

Правова інформація надається заявнику **в письмовій формі** з дотриманням такої структури:

- коротка суть питання, з яким звернувся заявник;

– роз'яснений чи дослівний виклад норм законодавства, які врегульовують відповідні правовідносини, з посиланням на підпункт, пункт, статтю нормативно-правового/організаційно-розпорядчого акта, його назву, дату прийняття, номер та орган державної влади чи орган місцевого самоврядування, який його прийняв.

До відповіді можуть додаватися витяги з нормативно-правових/організаційно-розпорядчих актів, судові рішення, роз'яснення уповноважених державних органів.

Консультації або роз'яснення з правових питань надаються заявнику **в письмовій формі** з дотриманням такої структури:

- коротка суть питання, з яким звернувся заявник;
- посилання на: акти законодавства; судову практику (аналіз практики та узагальнення органів судової влади у разі наявності); роз'яснення уповноважених державних органів (за потреби);
- зразки документів, цивільно-правових договорів тощо (за потреби);
- пропозиції щодо можливих варіантів вирішення питання, з яким звернувся заявник, зокрема альтернативних способів (за наявності);
- висновок/рекомендація для вирішення правового питання або аргументація щодо неможливості його вирішення чи проблеми в цілому.

Проекти заяв, скарг та інших документів правового характеру, зокрема проекти відповідних договорів, готуються та оформляються відповідно до вимог законодавства. При цьому доводяться до відома заявника порядок і строки подання таких документів та їх розгляду органами, установами чи організаціями, правові наслідки їх подання, правові наслідки порушення строків їх подання, а також порядок укладення договорів та їх реєстрації.

Під час надання заявнику допомоги в забезпеченні доступу до медіації надавач правничої допомоги здійснює інформування заявника про процедуру медіації, її можливості та переваги, місце та спосіб отримання такої послуги.

За результатами надання БППД надавач правничої допомоги просить заявника залишити інформацію про зворотний зв'язок щодо якості та повноти надання такої допомоги, сервісу організації надання послуг шляхом заповнення анкети/відгуку.

До показників якості правничих послуг, що включає БППД, та сервісу можуть належати:

- наявність/відсутність обґрунтованих скарг на діяльність надавача правничої допомоги;
- наявність позитивних відгуків за результатами надання послуг;
- наявність успішних кейсів за зверненнями заявників (правова потреба задоволена/результат отримано/правову спроможність посилено);
- наявність підтвердження підвищення професійного рівня надавачами правничої допомоги;
- своєчасність надання послуг (звернення розглянуто у встановлені строки);

– доступність послуг і сервісу (приміщення та робоче місце відповідає вимогам, забезпечено періодичність роботи виїзних пунктів консультування та адресної правничої допомоги, наявні інформаційні стенди та інформаційна продукція, досвід застосування методів онлайн-консультування, робота відповідно до заявленого графіка).

Моніторинг діяльності надавача правничої допомоги органами місцевого самоврядування може проводитися шляхом:

- спостереження за роботою надавача правничої допомоги;
- збору та аналізу кращих практик;
- моніторингу дотримання порядку надання послуг;
- телефонного опитування заявників (протягом одного-двох днів після отримання заявником послуги);
- анкетування заявників, яке дає змогу зібрати первинні дані щодо роботи надавача правничої допомоги;
- аналізу обліку часу надавача правничої допомоги, який витрачається на надання БППД;
- аналізу даних щодо співвідношення кількості зареєстрованих та опрацьованих звернень.

У разі виявлення випадків незадоволення заявників наданими послугами кожен такий випадок розглядається детально з метою встановлення наявності або відсутності порушень у роботі надавача правничої допомоги.

З метою проведення оцінки якості, повноти та своєчасності надання адвокатами БППД органи місцевого самоврядування можуть звернутися до відповідних комісій, утворених радами адвокатів регіонів.

3. Надання безоплатної вторинної правничої допомоги

Безоплатна вторинна правничка допомога (БВПД) – вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. БВПД включає такі види правових послуг, як:

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на БВПД, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру.

Право на БВПД, на відміну від первинної, мають **певні категорії осіб**, які визначені у ч. 1 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Це малозабезпечені особи, особи з інвалідністю, учасники бойових дій, внутрішньо переміщені особи, постраждалі від домашнього насильства, діти та інші соціально вразливі верстви населення тощо (наразі налічує 29 пунктів з вказівкою, яким саме різновидом послуг може скористатись та чи інша категорія суб'єктів права на БВПД; до того ж частина суб'єктів, які перелічені у ч. 1 ст. 14 Закону, мають право

на отримання такої допомоги **не більше шести разів** протягом бюджетного періоду та **одночасно не більше ніж за шістьма рішеннями** про надання БВПД, прийнятими центрами з надання БПД). Для отримання вторинної правової допомоги треба звернутися до одного з місцевих центрів або бюро правової допомоги та підтвердити свою належність до однієї з категорій, які мають право на БВПД.

Одним із **суб'єктів надання БВПД**, поряд з центрами з надання БПД, є **адвокати**, включені до Реєстру адвокатів, які надають БВПД (п. 2 ч. 1 ст. 15 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»).

Коли центри з надання БПД залучають адвокатів, вони, серед іншого, забезпечують участь захисника під час здійснення досудового розслідування та судового провадження у випадках, якщо захисник відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) залучається для здійснення захисту за призначенням або проведення окремої процесуальної дії; забезпечують участь захисника в розгляді справи про адміністративне правопорушення; укладають договори з адвокатами, включеними до Реєстру адвокатів, які надають БВПД, для надання такої допомоги; видають доручення для підтвердження повноважень захисника або повноважень адвоката для здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; приймають рішення про заміну адвоката; подають клопотання до Координаційного центру з надання правничої допомоги про виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають БВПД, у випадку неналежного виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору (пп. 5, 6, 8, 9, 11, 12 ст. 17 Закону).

Порядок і умови укладення договорів з адвокатами, які надають БВПД, регулює Постанова КМУ від 11.01.2012 р. №8⁸. **Предметом таких договорів є надання адвокатами за дорученням центру БВПД таких видів правничих послуг:**

- 1) захист;
- 2) здійснення представництва інтересів осіб, що мають право на таку допомогу, в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;
- 3) складення документів процесуального характеру.

Договори з адвокатами укладаються з урахуванням принципу незалежності адвокатської діяльності, положень Цивільного кодексу України, Законів України «Про безоплатну правничу допомогу», «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», інших актів законодавства. Договір укладається з адвокатом, який здійснює адвокатську діяльність індивідуально або в організаційно-правових формах адвокатського бюро чи адвокатського об'єднання та включений до Реєстру адвокатів, які надають БВПД.

---

⁸ Про затвердження Порядку і умов укладення договорів з адвокатами, які надають безоплатну вторинну правничу допомогу

Договір укладається з адвокатом за умови:

- ✓ обґрунтованої необхідності залучення адвоката для надання БВПД на постійній основі з урахуванням потреб відповідної адміністративно-територіальної одиниці, забезпечення доступу осіб до БВПД та постійного підвищення якості її надання;
- ✓ відсутності дисциплінарних стягнень в адвоката протягом року;
- ✓ участі адвоката у заходах з підвищення кваліфікації адвокатів, організованих протягом поточного або попереднього бюджетного періоду Координаційним центром з надання правничої допомоги або центром (крім адвокатів, з якими договір укладається вперше);
- ✓ відсутності обґрунтованих скарг на дії адвоката, що надійшли до центру і розглянуті ним відповідно до компетенції протягом року (крім адвокатів, з якими договір укладається вперше).

Договір укладається з адвокатом **на визначений строк протягом бюджетного періоду**, а в частині оплати послуг та відшкодування витрат – до завершення виконання доручень, виданих на підставі договору, подання звітів, проведення повного розрахунку (оплати). БВПД, що надається згідно з договором, **повинна відповідати** нормам законодавства, **встановленим стандартам якості надання БПД та Правилам адвокатської етики**.

Так, щодо **стандартів якості надання БВПД у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі**, діє Наказ Міністерства юстиції України від 21.12.2017 р. № 4125/5⁹. Ці стандарти є комплексом основних характеристик моделі гарантованого державою захисту, передбачених міжнародними правовими актами, законодавством України, у межах яких та з урахуванням узгодженої правової позиції із суб'єктом права на БВПД (далі – клієнт) **адвокат є незалежним в обранні правової позиції для здійснення активного та розумного захисту прав, свобод та законних інтересів всіма не забороненими законом способами**. Стандарти ґрунтуються на принципах верховенства права, законності, незалежності адвокатської діяльності, конфіденційності, уникнення конфлікту інтересів, пріоритету інтересів клієнта, компетентності та добросовісності у виконанні адвокатом своїх професійних обов'язків.

Дотримання відповідних стандартів є обов'язковим для адвокатів при наданні ними БВПД, а за їх порушення адвокати відповідають в обсязі, встановленому законодавством та умовами договору з центром з надання БПД.

Оцінювання якості надання адвокатами БВПД здійснюють **комісії, утворені для цієї мети радами адвокатів регіонів**, за поданням відповідних центрів. Моніторинг та аналіз інформації щодо якості, повноти та своєчасності надання

---

⁹ Про затвердження Стандартів якості надання безоплатної вторинної правничої допомоги у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі: Наказ Міністерства юстиції України від 21.12.2017 р. (із змінами) № 4125/5.

БВПД, у тому числі за зверненнями клієнтів, а також підтвердження відповідності наданих послуг стандартам для прийняття рішення щодо звернення до зазначених комісій, здійснюється Координаційним центром з надання правничої допомоги та центрами.

Стандарти:

1) адвокат надає БВПД в межах повноважень, визначених дорученням центру (далі – доручення). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 2 ст. 21, ст. 25 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є доручення, довіреність (за наявності), акт надання БВПД;

2) адвокат не може одночасно надавати БВПД більш як у 30 справах за дорученнями. У разі якщо на виконанні у адвоката одночасно перебуває 30 доручень, надання БВПД за якими не завершено, прийняття ним нових доручень не допускається. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 2 Примірнього договору з адвокатом, який надає БВПД¹⁰ (далі – примірний договір); ст. 17 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є доручення, акти надання БВПД;

3) не пізніше семи робочих днів після отримання доручення адвокат проводить перше конфіденційне побачення з клієнтом, з'ясовує обставини справи, отримує від нього інформацію, що має правове значення, ознайомлюється з наявними у клієнта документами та з'ясовує бажаний для клієнта результат. У разі необхідності отримання інформації чи документів, що можуть бути надані виключно клієнтом, адвокат повідомляє про це клієнта та роз'яснює неможливість подальшого виконання доручення без наданих клієнтом інформації чи документів. У разі якщо клієнт не має можливості самостійно пересуватися (особи з інвалідністю), конфіденційне побачення з адвокатом відбувається у зручному для клієнта приміщенні. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 25, 26 Закону про БПД; ст.ст. 20, 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 18 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань щодо представництва за дорученням; акт приймання-передавання документів (копій документів), речей (речових доказів);

4) після вивчення обставин справи адвокат переконується у наявності фактичних і правових підстав для виконання доручення та доводить їх до клієнта. Адвокат повідомляє клієнту, який час і обсяг роботи вимагатимуться для виконання цього доручення та які правові наслідки досягнення результату, що бажає клієнт. При цьому адвокат не гарантує клієнтові досягнення певного результату виконання доручення та не сприяє прямо або опосередковано формуванню у нього необґрунтованих сподівань, а також уявлення, що адвокат може вплинути на

¹⁰ Додаток 2 до Порядку і умов укладення договорів з адвокатами, які надають БВПД, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11 січня 2012 року № 8.

результат іншими засобами, крім сумлінного виконання своїх професійних обов'язків. За результатами обговорення адвокат з клієнтом узгоджує правову позицію у справі. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 3 ч. 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; чч. 2, 3, 5 ст. 18, ст. 19 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань; акт приймання-передавання документів, речей;

5) якщо клієнт має порушення слуху та/або є іноземцем або особою без громадянства та не володіє державною мовою, адвокат звертається до центру для залучення перекладача для проведення побачення з клієнтом, аналізу справи, перекладу документів процесуального характеру та роз'яснення їх змісту. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 2 Порядку залучення перекладачів для забезпечення надання БВПД та оплати їх послуг, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2024 року № 63. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є подання про залучення перекладача;

6) у разі якщо адвокат дійде висновку про відсутність фактичних та правових підстав для виконання доручення, він невідкладно та з урахуванням процесуальних строків складає письмовий правовий висновок у трьох примірниках, перший з яких залишається у адвоката, другий надається (надсилається, передається) клієнту, третій – центру. Адвокат ознайомлює клієнта з правовим висновком, роз'яснює його суть та правові наслідки. У разі неможливості або відмови клієнта від ознайомлення з правовим висновком адвокат зазначає про це у правовому висновку. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 1 ч. 1 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; чч. 3-5 ст. 18, ст. 19 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є правовий висновок;

7) адвокат та клієнт визначають коло повноважень, якими клієнт наділяє адвоката для виконання доручення, про що зазначається у довіреності (у разі наявності). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 26 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст.ст. 244-250 Цивільного кодексу України (далі – ЦК); ст.ст. 62, 64 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК); ст.ст. 55, 59, 60 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС). Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є довіреність (за наявності), доручення;

8) адвокат протягом 30 днів з моменту отримання копій документів, визначених у Протоколі узгодження правових питань, але не пізніше спливу преклюзивних строків, строків позовної давності або інших строків, встановлених законодавством, виконує погоджені домовленості з клієнтом, передбачені у Протоколі узгодження правових питань, зокрема готує і подає до відповідних органів (установ) процесуальні та/або інші документи. Основними джерелами

права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 120-127, 210, 253, 267, 284, 325, 340, 344, 354, 371, 390, 407, 424, 433, 449, 463 ЦПК; ст.ст. 118–123, 173, 295, 309, 329, 342, 363, 376 КАС; ст.ст. 28, 116, 117, 303, 308 КПК; ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є позовна заява, інші процесуальні документи, інформація з підсистеми «Електронний кабінет» Єдиної судової інформаційно-комунікаційної системи про надходження документів до суду;

9) у разі якщо адвокат установив, що законний представник діє всупереч інтересам недієздатного, обмежено дієздатного, малолітнього, неповнолітнього, якого він представляє, адвокат: вживає всіх доступних йому заходів для захисту законних прав та інтересів клієнта, зокрема повідомляє органи опіки та піклування, правоохоронні органи тощо; складає та надсилає до центру відповідний правовий висновок щодо неможливості здійснення представництва у зазначеній справі. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 1 ст. 4, п. 2 ч. 1 ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 37 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є правовий висновок; копії клопотань (листів), зокрема до органів опіки та піклування;

10) у разі незгоди клієнта з будь-якими рішеннями, діями або бездіяльністю органів державної влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та їх посадових осіб адвокат за наявності законних підстав складає відповідну скаргу та роз'яснює клієнтові порядок і наслідки її подання. У разі якщо адвокат вважає за необхідне оскаржити рішення, дії чи бездіяльність зазначених суб'єктів, а клієнт заперечує проти подання скарг, адвокат оформлює письмову відмову клієнта від пропонованого оскарження. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; ст. 55 Конституції України; ст. 8 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є скарги, письмова відмова клієнта від оскарження; правовий висновок з обґрунтуванням підстав, що унеможливають оскарження; протокол узгодження правових питань;

11) у разі настання обставин, що передбачають припинення або унеможливають надання БВПД, адвокат негайно письмово інформує центр та клієнта. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 23, 24 Закону про БПД; ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є письмове повідомлення адвоката, правовий висновок;

12) якщо адвокат з'ясує, що у справі наявний конфлікт інтересів, він має роз'яснити це клієнту та негайно повідомити про це центр. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 3 ч. 1 ст. 21, ст. 28 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; пп. 8 п. 5 Примірного

договору; ст. 9 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є письмове повідомлення адвоката;

13) якщо клієнт повідомив про бажання відмовитись від надання йому БВПД, адвокат інформує клієнта про правові наслідки, передбачені п. 4 ч. 1 ст. 20 Закону про БПД. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 4 ч. 1 ст. 20 Закону про БПД. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань;

14) адвокат дотримується встановлених законом процесуальних строків при наданні БВПД та реагує на їх порушення іншими учасниками у встановленому порядку. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 120-127, 210, 253, 267, 284, 325, 340, 344, 354, 371, 390, 407, 424, 433, 449, 463 ЦПК; ст.ст. 118-123, 173, 295, 309, 329, 342, 363, 376 КАС; ст.ст. 28, 116, 117, 303, 308 КПК; ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є скарги та інші процесуальні документи;

15) адвокат інформує клієнта про стан розгляду справи та погоджує з ним процесуальні дії, вчинення (невчинення) яких може вплинути на результат розгляду справи. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ч. 1 ст. 18, ст. 26 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань;

16) після припинення доручення адвокат повертає клієнту отримані від нього документи (копії документів) та/або речі (речові докази) та інформує клієнта про виконану роботу. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 35 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є акт приймання-передавання документів, речей;

17) у разі порушення професійних прав адвоката та гарантій адвокатської діяльності адвокат невідкладно вживає заходів щодо їх відновлення та письмово інформує про це раду адвокатів регіону та центр. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 2.3 розділу 2 Меморандуму про співпрацю між Національною асоціацією адвокатів України та Міністерством юстиції України у сфері надання БПД від 19 листопада 2013 року. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є повідомлення адвоката;

18) адвокат, виконуючи доручення в цивільному (адміністративному) провадженні, веде досьє згідно з орієнтовним переліком матеріалів адвокатського досьє у цивільному (адміністративному) провадженні. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є чч. 11, 14 ст. 10 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є адвокатське досьє та інші матеріали;

II. Окремі стандарти якості надання БВПД на стадії досудового врегулювання цивільного (адміністративного) спору.

1) якщо інформації, яку надав клієнт, недостатньо для з'ясування всіх обставин справи, адвокат вживає всіх можливих заходів для отримання такої інформації, збирає відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є пп. 4, 6 ч. 1 ст. 25 Закону про БПД; ст.ст. 20, 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ст. 12 ЦПК; ст. 9 КАС; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про доступ до публічної інформації»; ст. 18 Закону України «Про звернення громадян». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є звернення, запити, заяви, опитування осіб тощо;

2) у випадку можливості досудового врегулювання спору адвокат роз'яснює клієнту порядок та наслідки його застосування. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 4 ст. 124 Конституції України; ст. 26 Закону про БПД; ст. 20 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»; ч. 3 ст. 8 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань;

3) з урахуванням узгодженої правової позиції адвокат готує документ правового та/або процесуального характеру для звернення до суду, органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб у межах повноважень, визначених відповідним дорученням, та роз'яснює клієнтові порядок і наслідки його подання. У разі якщо адвокат вважає за необхідне оскаржити рішення, дії чи бездіяльність органу державної влади, органу місцевого самоврядування, інших осіб, а клієнт заперечує проти цього, адвокат оформлює письмову відмову клієнта від пропонованого оскарження. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 25, 26 Закону про БПД; п. 2 ч. 1 ст. 19, п. 4 ч. 1 ст. 20, ст. 24 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є скарга, заява, клопотання, письмова відмова клієнта;

4) адвокат у разі необхідності та за наявності правових підстав після узгодження з клієнтом подає клопотання (заяву) про забезпечення доказів або забезпечення позову. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 116, 117, 151, 152 ЦПК; ст.ст. 114-117, 150-153 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання (заява);

5) якщо звернення клієнта стосується складення адвокатом процесуального документа без представництва в суді, адвокат має роз'яснити порядок подання такого документа, наслідки розгляду, процесуальні права та обов'язки клієнта. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 25, 26

Закону про БПД. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань;

6) у разі пропущення строків та за наявності підстав, передбачених законодавством, адвокат заявляє клопотання про поновлення строків. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 127 ЦПК, ст. 121 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання про поновлення (продовження) строків;

7) за наявності правових підстав під час подання позову до суду адвокат готує обґрунтоване клопотання про відстрочення та розстрочення судових витрат, зменшення їх розміру або звільнення клієнта від їх сплати. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 136 ЦПК, ст. 133 КАС, ст.ст. 5, 8 Закону України «Про судовий збір». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є заява.

III. Окремі стандарти надання БВПД під час судового розгляду цивільних та адміністративних справ.

1) адвокат, якому видано доручення на представництво інтересів особи, щодо якої судове провадження розпочато, ознайомлюється з матеріалами справи. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 43, 49, 52, 53, 58, 59, 62 ЦПК; ст.ст. 44, 47, 51, 55, 56, 59 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є адвокатське дос'є та інші матеріали;

2) у разі необхідності вивчення матеріалів справи, формування правової позиції, ознайомлення зі значним обсягом матеріалів та в інших необхідних випадках адвокат готує для клієнта клопотання про відкладення розгляду справи (оголошення перерви). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; ст.ст. 43, 240 ЦПК; ст.ст. 44, 223 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є адвокатське дос'є та інші матеріали;

3) адвокат, який представляє інтереси відповідача, за наявності правових підстав та виходячи з виробленої правової позиції, подає відзив, заперечення, а за необхідності – зустрічний позов. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 43, 49, 178, 180, 191, 193, 194 ЦПК; ст.ст. 47, 162, 164, 175, 177, 178 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є відзив, заперечення, зустрічний позов;

4) з урахуванням узгодженої з клієнтом правової позиції адвокат в межах повноважень, наданих йому клієнтом, бере участь в судових засіданнях у судах всіх інстанцій та процесуальних діях. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 124 Конституції України; ст.ст. 62, 64 ЦПК; ст.ст. 57, 59, 60 КАС; ст. 26 Закону про БПД; ст.ст. 20, 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання, заперечення, заяви, інші

процесуальні документи, ухвали, технічний запис судового засідання, дані журналу судового засідання тощо;

5) у разі необхідності адвокат заперечує проти задоволення судом вимог, заяв та клопотань інших учасників процесу, що суперечать законним інтересам клієнта, висловлює власні доводи, міркування та заперечення по суті справи, виходячи з узгодженої з клієнтом правової позиції. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 43, 49, 180, 182 ЦПК; ст.ст. 44, 47, 166 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання, заперечення, заяви, інші процесуальні документи, ухвали, технічний запис судового засідання, дані журналу судового засідання тощо;

6) у разі незгоди клієнта з будь-якими рішеннями суду і за наявності фактичних обставин та правових підстав адвокат складає відповідну скаргу та роз'яснює клієнтові порядок і наслідки її подання. У разі якщо адвокат вважає за необхідне оскаржити рішення, дії чи бездіяльність суду, а клієнт заперечує проти цього, адвокат оформлює письмову відмову клієнта від пропонованого оскарження. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 55 Конституції України, ст. 7 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є процесуальні документи, скарги, заяви, заява про відмову від оскарження;

7) адвокат збирає докази з метою підтвердження обставин, на які він посилається як на підставу своїх вимог або заперечень проти доводів, клопотань, доказів інших осіб, які беруть участь у справі. У випадках виникнення складнощів у процесі отримання доказів адвокат в інтересах клієнта заявляє клопотання про їх забезпечення (витребування). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 84, 116, 117 ЦПК; ст.ст. 80, 114-116 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є заяви, клопотання, адвокатські запити (з поштовим повідомленням про вручення запиту адресату), а також відповіді на такі запити;

8) адвокат подає докази разом із поданням позовної заяви (відзиву, письмових пояснень третьої особи). З урахуванням узгодженої з клієнтом правової позиції адвокат готує заперечення проти задоволення судом клопотань іншої сторони про долучення до матеріалів судової справи доказів після встановленого законом строку. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 43, 83 ЦПК, ст.ст. 44, 79 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є адвокатське дос'є та інші матеріали;

9) під час судового розгляду адвокат бере участь у дослідженні доказів, за необхідності подає усні й письмові клопотання, пояснення, заявляє відводи та подає клопотання про залучення учасників процесу, які, на його думку, повинні бути залучені до справи, бере участь у допитах, судових дебатах, інших процесуальних діях. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 36-39, 43, 57-64, 72-75, 85, 86, 88, 92, 93, 227-243 ЦПК; ст.ст. 39, 44, 47, 71, 81,

82, 84, 91, 93, 209-226, 243 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є адвокатське досье та інші матеріали;

10) якщо, на думку адвоката, для обґрунтування позиції сторони у справі необхідне проведення експертизи, він повідомляє про це клієнта та роз'яснює порядок і наслідки її призначення. Адвокат інформує клієнта, що витрати на оплату виконаної експертом роботи, компенсацію витрат, пов'язаних з проведенням експертизи і викликом до суду експерта, покладаються на сторону, яка заявила клопотання про проведення експертизи. У разі отримання згоди клієнта на проведення такої дії адвокат заявляє клопотання про призначення експертизи та використовує всі права, надані процесуальним законодавством, реалізація яких може вплинути на її результати. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 104-107, 135, 136, 139 ЦПК; ст.ст. 102, 104, 133, 136, 137, 139 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є письмова згода клієнта, клопотання про призначення експертизи;

11) адвокат завчасно належним чином повідомляє суд та клієнта про неможливість прибуття в судові засідання. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 3 ст. 131, ст.ст. 223, 240 ЦПК, ч. 2 ст. 131 КАС, ст. 44 Правил адвокатської етики. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є копія заяви (заява, надіслана електронною поштою на адресу суду, факсограма, копія заяви, заява, надіслана електронною поштою або іншим способом клієнту);

12) адвокат за наявності правових підстав роз'яснює клієнту можливість укладення мирової угоди у цивільній справі, її умови, порядок та наслідки її укладення. Адвокат роз'яснює клієнту можливість примирення сторін в адміністративній справі, його умови, порядок та наслідки примирення. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 207, 208, 373, 408 ЦПК; ст. 190, п. 3 ч. 1 ст. 238, ст.ст. 314, 348, 377 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань, копія мирової угоди, копія ухвали суду;

13) у разі незгоди клієнта з рішенням суду адвокат роз'яснює клієнтові порядок і наслідки подання відповідної скарги, заяви. Після узгодження правової позиції адвокат складає та подає скаргу, а також здійснює представництво інтересів клієнта під час її розгляду в суді. У разі якщо адвокат вважає за необхідне оскаржити (переглянути судові рішення), а клієнт заперечує проти цього, адвокат оформлює письмову відмову клієнта від пропонованого оскарження (перегляду). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 17, 352-356, 389-392, 423-429, 454-461 ЦПК; ст. 13, 293-297, 328-331 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є апеляційна чи касаційна скарга, заява про перегляд (скасування) судового рішення, технічний запис судового засідання, дані журналу судового засідання; письмова відмова клієнта від пропонованого оскарження (перегляду);

14) у разі якщо клієнт безпідставно, на думку адвоката, наполягає на оскарженні (перегляді) судового рішення, адвокат пропонує клієнту узгодити правову позицію, складає письмовий правовий висновок. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 43, 44, 49, 352-364, 389-398 ЦПК; ст. 13, 293, 328 КАС; п. 3 ч 2 ст. 21 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань, правовий висновок;

15) під час оскарження рішення суду в адміністративній справі адвокат (за необхідності) заявляє клопотання про розгляд справи за участю клієнта. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 3 ст. 296, ч. 3 ст. 304, п. 1 ч. 1 ст. 311, ч. 3 ст. 330, ч. 3 ст. 336, ч. 3 ст. 338 КАС. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є скарга або клопотання про розгляд справи за участю клієнта.

IV. Окремі стандарти здійснення представництва суб'єктів права на БВПД у кримінальному процесі.

1) з урахуванням узгодженої з клієнтом правової позиції адвокат бере участь у всіх процесуальних діях, що проводяться за участю клієнта, або таких, що можуть обмежити або порушити права та законні інтереси клієнта, у межах повноважень, визначених дорученням, на всіх стадіях кримінального провадження. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 55-59, 61-64, 65-67 КПК. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання або заперечення, інші документи процесуального характеру, ухвали слідчого судді, технічний запис судового засідання, дані журналу судового засідання;

2) у разі здійснення представництва потерпілої сторони у кримінальному провадженні адвокат за наявності фактичних та правових підстав складає цивільний позов у кримінальному провадженні та за необхідності бере участь у процесуальних діях. Адвокат роз'яснює клієнту, що у разі непред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні, а також за умови залишення цивільного позову в кримінальному провадженні без розгляду, особа має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 26 Закону про БПД; ст.ст. 55-59, 61, 127, 128 КПК. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є документи процесуального характеру;

3) адвокат роз'яснює клієнту можливість укладення угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим, її умови, порядок та наслідки укладення, за бажанням клієнта готує проект відповідної угоди. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 4 ст. 56, ч. 3 ст. 394, ч. 2 ст. 407, ч. 3 ст. 424, ст. 469-471, 473, 474-476 КПК. Основними джерелами

інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є проект угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим;

4) якщо зовнішній вигляд або стан клієнта свідчать про застосування до нього насильства, адвокат (за згодою клієнта) повинен вжити всіх заходів щодо забезпечення клієнту швидкої медичної допомоги, фіксації тілесних ушкоджень, а також інших заходів, передбачених КПК. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст. 27 Конституції України, ст. 26 Закону про БПД. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є заяви, скарги, медичні документи (травмкарта, карта виїзду швидкої медичної допомоги, довідка), висновок судово-медичної експертизи;

5) адвокат до початку судового розгляду роз'яснює клієнту можливість розгляду справи у закритому судовому засіданні та на його вимогу подає відповідне клопотання. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 1 ст. 6 Конвенції; п. 6 Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010; пп. 8.1, 8.2 Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), 1985. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол узгодження правових питань, клопотання;

6) адвокат сприяє дотриманню розумних строків під час розгляду кримінальних проваджень, у яких здійснює представництво неповнолітніх за дорученням центру. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ч. 4 ст. 28 КПК; п. 50 Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010; п. 20.1 Мінімальних стандартних правил ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), 1985. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є дані журналу судового засідання, клопотання;

7) при здійсненні представництва клієнта, який є неповнолітньою особою, на досудовому розслідуванні або під час судового розгляду адвокат заявляє клопотання про участь законного представника, психолога, а в разі необхідності лікаря, у тому числі з метою мінімізації слідчих (процесуальних) дій за участю дитини та можливості її подальшої участі у судовому розгляді без заподіяння їй ретравматизації. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є ст.ст. 225, 226, 227, 354 КПК; Порядок реалізації пілотного проєкту імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність, затверджений наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання;

8) адвокат: роз'яснює неповнолітньому, який є потерпілим у кримінальному провадженні, доступно для нього мовою з урахуванням віку і зрілості та його законному представнику процесуальні права неповнолітнього та повноваження адвоката в кримінальному провадженні, а також процесуальне право на примирення з підозрюваним, обвинуваченим у кримінальному провадженні і його наслідки та інформує про можливість участі у Програмі відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення; з урахуванням результатів участі неповнолітнього у Програмі узгоджує правову позицію з клієнтом щодо висловлення його думки під час вирішення питання про примирення з підозрюваним, обвинуваченим. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є пп. 37-39 Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010; ст. 26, п. 2 ч. 3 ст. 42, п. 10 ч. 1, п. 5 ч. 3, ч. 4 ст. 56, п. 7, ч. 1 ст. 284, ст. 285, ч. 3 ст. 286, ч. 2 ст. 288, чч. 4, 5 ст. 474, ст. 469, 484, ч. 2 ст. 492 КПК; ст. 3 Закону України «Про медіацію»; ст. 8 Правил адвокатської етики; пп. 6, 7, абз. 3, 7 п. 8, абз. 1 п. 9 Порядку реалізації пілотного проекту «Програма відновного правосуддя за участю неповнолітніх, які є підозрюваними, обвинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення», затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Міністерства внутрішніх справ України, Офісу Генерального прокурора від 22 липня 2024 року № 2176/5/501/176, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 25 липня 2024 року за № 1116/42461; Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року; Мінімальні стандартні правила ООН, що стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), 1985; пункт 5 параграфу D розділу IV частини першої Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є протокол побачення з клієнтом, протокол узгодження правових питань, клопотання;

9) у разі виявлення випадків недотримання вимог законодавства щодо проведення слідчих (розшукових) та процесуальних дій з клієнтом, який є неповнолітнім, в дружньому до дитини середовищі та в умовах, які мінімізують наслідки її травматизації, адвокат повідомляє центр. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є п. 7 Порядку реалізації пілотного проекту щодо запровадження центрів захисту дитини (за моделлю Барнахус), затвердженого наказом Міністерства юстиції України, Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України від 26 липня 2024 року № 2218/5/180/523/352-Н/1306, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29 липня 2024 року за № 1151/42496; стандарти 36 розділу IV «Особливості проведення окремих слідчих дій з неповнолітніми, 41 розділу V «Особливості допиту та проведення інших слідчих дій у кримінальних провадженнях стосовно неповнолітніх», визначених у Порядку реалізації пілотного проекту імплементації

міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність, затвердженого наказом Офісу Генерального прокурора, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства юстиції України, Міністерства соціальної політики України від 01 червня 2023 року № 150/445/2077/5/187. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання, заяви, листи;

10) під час здійснення представництва інтересів неповнолітнього до початку судового розгляду адвокат заявляє клопотання про розгляд кримінального провадження без участі неповнолітнього (крім випадків, якщо неповнолітній сам виявив бажання в такій участі). Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є пп. 11, 45, 46 Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є клопотання;

11) у разі проведення судового розгляду без участі потерпілого неповнолітнього адвокат забезпечує подання до суду документів щодо думки неповнолітнього з приводу призначення покарання обвинуваченому або при вирішенні питання про застосування примусових заходів виховного характеру. Основними джерелами права, на яких ґрунтується вказаний стандарт, є пп. 45, 46 Керівних принципів Комітету Міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей, 2010. Основними джерелами інформації для перевірки дотримання вказаного стандарту є документи щодо думки дитини.

Також розроблено орієнтовний **перелік матеріалів адвокатського досьє** у цивільному (адміністративному) провадженні:

1. Титульний аркуш із зазначенням прізвища, імені, по батькові клієнта, номера, дати та часу видачі доручення центру з надання БПД.
2. Реєстр матеріалів досьє.
3. Копія доручення центру з надання БПД.
4. Документи, що стосуються особи клієнта:
  - протокол узгодження правових питань щодо представництва за дорученням від «__» _____ 20__ р. з додатком;
  - акт приймання-передавання документів (копій документів), речей (речових доказів);
  - копії документів, що підтверджують право клієнта на звільнення від сплати судового збору.
5. Матеріали справи:
  - копії документів, які підтверджують спроби врегулювати спір у досудовому порядку (листи, звернення, скарги, запити, заяви, відповіді на них, адвокатські запити тощо);
  - копії процесуальних документів (позовні заяви, зустрічні позовні заяви або заперечення проти позову, апеляційні, касаційні скарги, заяви про перегляд судових

рішень за нововиявленими обставинами, заяви, що подаються у порядку окремого провадження, правові висновки тощо);

- копії рішень, постанов, ухвал;
- інформація про наявність висновків експертів, ревізій тощо;
- інші документи, які містять будь-які фактичні дані, що мають значення для справи.

6. Докази, зібрані адвокатом, у тому числі аудіо-, відеозаписи, фотографії із зафіксованою доказовою інформацією.

7. Інші матеріали:

- клопотання адвоката та інформація про результати їх розгляду;
- тези виступу адвоката в судових дебатах;
- плани допитів свідків, переліки питань для експертів;
- правові висновки.

Організацію надання БВПД регулює ст. 21 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Так, після прийняття рішення про надання БВПД центр з надання БПД **призначає адвоката**, який включений до **Реєстру адвокатів, які надають БВПД**, та **уклав договір про надання БВПД з центром з надання БПД**. Повноваження адвоката **підтверджуються дорученням** центру з надання БПД **та/або довіреністю** відповідно до вимог процесуального закону. Однією з підстав припинення надання БВПД є те, особа користується захистом іншого захисника або залучила іншого представника у справі, за якою їй призначено захисника чи представника відповідно до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Особа може і сама відмовитись, але у випадку, коли за законом участь захисника (адвоката) є обов'язковою, у неї немає можливості відмовитись від адвоката (ч. 1 ст. 23 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу»).

Статтею 24 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» регулюються підстави та порядок **заміни адвокатів**, які надають БВПД. Адвоката, який надає БВПД, може бути замінено на іншого адвоката **у разі**:

- 1) хвороби, повної або часткової втрати працездатності, смерті адвоката;
- 2) неналежного виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору;
- 3) відмови адвоката від виконання доручення (рішення) центру з надання БПД з підстав, передбачених законом;
- 4) зміни підсудності провадження або справи чи підслідності кримінального правопорушення;
- 5) припинення дії договору про надання БВПД;
- 6) зупинення або припинення права на зайняття адвокатською діяльністю;
- 7) виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають БВПД тощо.

Під час заміни одного адвоката іншим адвокатом забезпечується безперервність надання БВПД. Якщо рішення про заміну адвоката прийнято через неналежне виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору, центр з

надання БПД може запропонувати Координаційному центру з надання правничої допомоги виключити такого адвоката з Реєстру адвокатів, які надають БВПД.

Права суб'єктів надання БВПД (зокрема й адвокатів) закріплено у ст. 25 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу». Так, **суб'єкт надання БВПД має право:**

1) здійснювати захист у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та судового провадження на підставі доручення центру з надання БПД;

2) брати участь у розгляді справи про адміністративне правопорушення на підставі доручення центру з надання БПД;

3) представляти права і законні інтереси осіб, які потребують БВПД, у судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;

4) запитувати і отримувати документи та інші матеріали або їх копії, необхідні у зв'язку з наданням БВПД в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами;

5) збирати відомості з метою використання їх під час захисту прав і законних інтересів осіб, які мають право на отримання БВПД;

6) ознайомлюватися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях з необхідними для забезпечення ефективного правового захисту документами, крім тих, що є державною таємницею;

7) на належну оплату діяльності з надання БВПД.

Питання **оплати послуг та відшкодування витрат адвокатів**, які надають БВПД, регулюються Постановою КМУ від 17.09.2014 р. №465.

За наявності підтвердних документів адвокатам відшкодовуються витрати, пов'язані з наданням правничої допомоги, на:

1) проїзд транспортом загального користування (крім авіаційного, залізничного у м'яких вагонах поїздів, суден морського та річкового транспорту). Документами, що підтверджують використання транспорту загального користування, є відповідні проїзні квитки та/або квитанції (чеки) про сплату вартості проїзду;

2) придбання пально-мастильних матеріалів відповідно до нормативів, визначених для бюджетних установ, у разі використання власного транспортного засобу у нічний час або сільській місцевості або за відсутності сполучення транспортом загального користування з урахуванням відстані від місця проживання адвоката або його робочого місця до місця надання правничої допомоги та в зворотному напрямку. Для моделей (модифікацій) автомобілів, що не передбачені зазначеними нормативами, допускається застосування технологічних норм, наведених у документації заводу-виробника автомобіля, зокрема розміщених на

офіційних веб-сайтах дистриб'ютора чи уповноваженого дилера таких моделей автомобілів в Україні.

Документами, що підтверджують використання власного транспортного засобу, є копії реєстраційного документа на такий засіб чи документа, що підтверджує право користування даним транспортним засобом (якщо в реєстраційному документі зазначений інший власник), посвідчення водія, а також копія квитанції (чека) на придбання пально-мастильних матеріалів на загальну суму, не меншу ніж та, що підлягає відшкодуванню. Пально-мастильні матеріали повинні бути придбані до моменту видання відповідного доручення для надання БВПД, але не раніше ніж за 30 днів або протягом дії відповідного доручення;

3) відрядження за межі регіону (добові, витрати, пов'язані з найманням житлового приміщення) з метою побачення з клієнтом, ознайомлення з матеріалами справи, опитування осіб, участі у судовому засіданні, а також у разі зміни підсудності кримінального провадження чи підслідності кримінального правопорушення, зміни місця тримання під вартою підозрюваного, обвинуваченого чи відбування покарання засудженої особи, якій адвокат надає правничу допомогу, – відповідно до норм, установлених законодавством для працівників бюджетних установ. Документами, що підтверджують витрати на відрядження, є розрахункові документи відповідно до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг» та Податкового кодексу України;

4) відправлення рекомендованих листів та/або інших поштових відправлень з оголошеною цінністю (з описом вкладення) щодо оскарження вироків або ухвал суду апеляційної інстанції стосовно вироків суду першої інстанції, пересилання яких здійснюється національним оператором поштового зв'язку (поштові витрати). Документами, що підтверджують поштові витрати, є розрахункові документи відповідно до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг»;

5) придбання медичних масок, захисних рукавичок у разі надання правничої допомоги під час карантину або надання такої допомоги особам, у яких виявлено інфекційну хворобу. Документами, що підтверджують витрати з придбання засобів індивідуального захисту, є розрахункові документи відповідно до Закону України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», а в разі надання правничої допомоги особі, у якої виявлено інфекційну хворобу, – також відповідна медична довідка про наявність такої хвороби.

Виплата адвокатам винагороди за надану ними правничу допомогу і відшкодування витрат, пов'язаних з наданням такої допомоги, здійснюються **на підставі доручення** для надання БВПД та акта надання БВПД з відповідними додатками, складеного за формою, затвердженою Мін'юстом. Адвокат подає складений ним акт до відповідного центру з надання БПД у строки, визначені у

договорі. Відповідальність за достовірність інформації, зазначеної в акті, несе адвокат згідно із законом.

Адвокат, який надає БВПД, має всі права та гарантії, встановлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами України.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про безоплатну правничу допомогу», **адвокат зобов'язаний:**

1) неухильно дотримуватися вимог Конституції України, цього Закону, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів;

2) надавати якісно та в необхідному обсязі БВПД;

3) приймати до провадження справи осіб, які потребують БВПД, відповідно до рішень, прийнятих центром з надання БВПД, про уповноваження працівника;

4) не розголошувати конфіденційну інформацію про особу, яка стала відомою у зв'язку з наданням БВПД.

Адвокат, який надає БВПД, має всі обов'язки, встановлені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та іншими законами України.

Для того, щоб стати адвокатом, який надає БВПД, йому слід взяти **участь у конкурсі**. Порядок і умови проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання БВПД, закріплюються Постановою Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1362¹¹. Рішення про проведення конкурсу приймається Координаційним центром з надання правничої допомоги за наявності обґрунтованої потреби в залученні нових адвокатів для надання БВПД. Зазначене рішення повинне містити найменування адміністративно-територіальної одиниці (одиниць), на території якої (яких) проводиться конкурс, період його проведення, назву дистанційного курсу, що має пройти адвокат до початку першого етапу конкурсу, посилання на адресу веб-сторінки, створеної для реєстрації адвокатів для участі у конкурсі, а також мінімальні оцінки за кожним етапом конкурсу та підсумкову оцінку адвоката, достатні для його включення до Реєстру адвокатів, які надають БВПД, іншу необхідну інформацію.

Рішенням про проведення конкурсу також затверджується план-графік проведення конкурсу, в якому, зокрема, зазначаються строки:

- оприлюднення оголошення про проведення конкурсу;
- реєстрації адвокатів та подання ними документів для участі у конкурсі;
- проходження адвокатами дистанційного курсу;
- надіслання Координаційним центром секретарю відповідної комісії сканованих копій документів, поданих адвокатами, результатів проходження

---

¹¹ Про затвердження Порядку і умов проведення конкурсу з відбору адвокатів, які залучаються для надання безоплатної вторинної правничої допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. (із змінами) № 1362.

дистанційного курсу та копій рішень про виключення адвоката з Реєстру адвокатів протягом останніх трьох років з дня прийняття такого рішення (за наявності);

- проведення конкурсу (кожного з етапів);
- оприлюднення результатів конкурсу.

Координаційний центр приймає рішення про **повторне проведення конкурсу (окремих етапів конкурсу) у разі:**

- відсутності претендентів для участі у конкурсі;
- коли не відібрано жодного з адвокатів за результатами проведення конкурсу;
- порушення порядку проведення конкурсу.

Конкурс проводиться комісіями, що утворюються центрами з надання БПД. Комісія утворюється на території адміністративно-територіальної одиниці, в якій оголошено конкурс, у складі не менш як семи та не більш як дев'яти осіб. Персональний склад комісії затверджується відповідним центром з надання БПД. Головою комісії визначається посадова особа центру, секретарем – інший працівник зазначеного центру, який має право голосу. Склад комісії формується, зокрема, з представників адвокатури, центрів, а також суддів, представників громадських об'єднань та юридичних вищих навчальних закладів (за їх згодою). Під час проведення конкурсу можуть бути присутні спостерігачі. Члени комісії здійснюють свої повноваження на громадських засадах і не можуть брати участі у конкурсі.

Комісія:

- забезпечує розгляд документів, надісланих адвокатами та проведення індивідуальних співбесід з адвокатами;
- оцінює адвокатів за певними критеріями та методикою;
- забезпечує відкритість та прозорість проведення конкурсу, запобігання конфлікту інтересів під час його проведення, захист персональних даних та до моменту завершення конкурсу – конфіденційність результатів оцінювання адвокатів;
- приймає рішення у зв'язку з проведенням конкурсу, а також щодо проведення своїх засідань дистанційно в режимі відеоконференції. Рішення комісії **оформляються відповідними протоколами**, що підписуються усіма членами комісії, які були присутні на відповідному засіданні або брали участь в оцінюванні адвокатів на відповідному етапі проведення конкурсу. Протоколи можуть бути створені в електронній формі з накладенням кваліфікованих електронних підписів відповідно до законодавства про електронні документи та електронний документообіг і про електронні довірчі послуги усіх членів комісії, які були присутні на відповідному засіданні або брали участь в оцінюванні адвокатів на відповідному етапі проведення конкурсу;
- інформує Координаційний центр про порушення механізму проведення конкурсу;

– здійснює інші повноваження щодо організації та проведення конкурсу.

Засідання комісії є **правоможним** у разі участі в ньому **не менш як двох третин її складу**.

Засідання комісії можуть проводитися дистанційно в режимі відеоконференції за умови наявності технічної можливості. Засідання комісії, що проводиться дистанційно в режимі відеоконференції, є правоможним, якщо на ньому в режимі відеоконференції, що дає змогу одночасно бачити та чути всіх учасників засідання комісії, присутні члени комісії в кількості не менш як двох третин її складу. Координаційний центр здійснює організаційне забезпечення роботи комісій та доступ до проходження адвокатами дистанційного курсу.

Критерії та методика оцінювання адвокатів. Адвокат оцінюється комісією за такими критеріями:

- стаж адвокатської діяльності;
- наявність або відсутність застосування до адвоката дисциплінарних стягнень;
- результат проходження дистанційного курсу;
- мотивація до надання БПД;
- комунікабельність;
- емоційна врівноваженість;
- вміння адвоката представити приклади надання ним правничої допомоги.

Оголошення про проведення конкурсу оприлюднюється на офіційних веб-сайтах Мін'юсту та системи надання БПД **не пізніше ніж за 30 днів до кінцевого строку реєстрації для участі у конкурсі**, визначеного планом-графіком.

В оголошенні про проведення конкурсу зазначаються такі відомості:

- підстава для проведення конкурсу;
- перелік документів, необхідних для участі у конкурсі;
- спосіб та строки реєстрації для участі у конкурсі та проходження дистанційного курсу;
- посилання на веб-сторінку реєстрації для участі у конкурсі;
- дата і місце проведення конкурсу;
- прізвище, ім'я, по батькові, номер телефону, адреса електронної пошти та інші контактні дані осіб, які забезпечують зв'язок з адвокатами.

Реєстрація для участі у конкурсі та проходження дистанційного курсу.

Реєстрація адвоката для участі у конкурсі здійснюється на веб-сторінці реєстрації, посилання на яку зазначено в оголошенні про проведення конкурсу. На веб-сторінці реєстрації адвокат заповнює анкету та біографічну довідку, форми яких встановлені Мін'юстом, зазначає адресу електронної пошти для отримання інформації у зв'язку з конкурсом і завантажує скановані копії:

- згоди на обробку персональних даних, форма якої встановлена Мін'юстом;
- заяви, форма якої встановлена Мін'юстом;

– усіх заповнених сторінок паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України, визначеного Законом України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус», чи паспортного документа іноземця;

– свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю;

– мотиваційного листа (до 500 слів), складеного у довільній формі.

Відомості про адвоката **повинні бути внесені до Єдиного реєстру адвокатів України**. За достовірність відомостей, що містяться у надісланих сканованих адвокатом копіях документів, відповідає адвокат.

На другому етапі проведення конкурсу під час **проходження індивідуальної співбесіди** адвокати пред'являють оригінали документів. За рішенням комісії співбесіда може проводитися дистанційно в режимі відеоконференції за умови наявності технічної можливості. Перед проходженням співбесіди дистанційно в режимі відеоконференції адвокат пред'являє паспорт громадянина України або інший документ, який посвідчує особу та підтверджує громадянство України, чи паспортний документ іноземця, що дає змогу ідентифікувати цього адвоката, та свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю. Після заповнення форм та завантаження сканованих копій документів адвокат надсилає їх з використанням веб-сторінки реєстрації на опрацювання Координаційному центру. У разі їх відповідності необхідним вимогам, центр запрошує адвоката не пізніше трьох робочих днів з дня надходження сканованих копій документів для проходження дистанційного курсу шляхом надіслання на відповідну адресу електронної пошти адвоката повідомлення, в якому зазначаються посилання на адресу веб-сторінки такого курсу, ідентифікатори доступу (логін і пароль) та дата і час відкриття доступу до проходження курсу. У разі невідповідності сканованих копій документів необхідним вимогам та/або відсутності відомостей про адвоката в Єдиному реєстрі адвокатів України Координаційний центр не пізніше трьох робочих днів з дня надходження документів надсилає на адресу електронної пошти адвоката відповідне повідомлення. При цьому до моменту завершення строку реєстрації, зазначеного в оголошенні про проведення конкурсу, адвокат може повторно пройти процедуру реєстрації для участі в конкурсі.

Проходження адвокатами дистанційного курсу здійснюється у строк, зазначений у плані-графіку. **Дистанційний курс містить** перевірені тестові завдання, оцінювання яких здійснюється автоматично з використанням засобів системи управління контентом відповідного дистанційного курсу. Результат проходження курсу формується автоматично.

Проведення конкурсу. Обов'язковими умовами проведення конкурсу є відкритість, прозорість, запобігання виникненню конфлікту інтересів під час його

проведення, захист персональних даних та до моменту завершення конкурсу – конфіденційність результатів оцінювання адвокатів.

Під час проведення конкурсу комісія та її члени забезпечують:

- дотримання принципу змагальності адвокатів та створення можливості для участі у ньому кожного адвоката;
- рівний доступ адвокатів до інформації про порядок та умови проведення конкурсу.

Перед початком оцінювання адвокатів кожен член комісії під час проведення конкурсу підписує заяву про відсутність конфлікту інтересів та зобов'язання щодо нерозголошення результатів оцінювання до моменту завершення конкурсу. У разі наявності конфлікту інтересів у члена комісії він підписує відповідну заяву та не бере участі у розгляді документів, проведенні співбесіди та оцінюванні адвокатів, щодо яких наявний конфлікт інтересів. До участі у конкурсі за рішенням комісії допускаються адвокати, скановані копії документів та результати проходження дистанційного курсу яких були надіслані комісії Координаційним центром та щодо яких протягом останніх трьох років не приймалось рішення про виключення з Реєстру адвокатів. У разі встановлення комісією факту подання адвокатом документів, що містять недостовірні відомості, та/або непроходження адвокатом дистанційного курсу та/або якщо стосовно адвоката не сплив трирічний строк з дня прийняття рішення про його виключення з Реєстру адвокатів, такий адвокат за рішенням комісії не допускається до участі у конкурсі, про що секретар комісії інформує адвоката з використанням засобів електронного зв'язку в день прийняття такого рішення.

Конкурс проводиться двома етапами. На першому етапі комісія розглядає надіслані Координаційним центром скановані копії документів адвоката та на підставі інформації, що міститься у зазначених документах, оцінює адвоката за критеріями стажу адвокатської діяльності, наявності або відсутності застосування до адвоката дисциплінарних стягнень, а також враховує результат проходження адвокатом дистанційного курсу.

У разі коли за підсумками першого етапу оцінка адвоката:

- є нижчою за встановлену у відповідному наказі Координаційного центру мінімальну оцінку, – за рішенням комісії такий адвокат **не допускається до участі у другому етапі конкурсу**;
- відповідає встановленій у відповідному наказі Координаційного центру мінімальній оцінці або є вищою, – за рішенням комісії такий адвокат **допускається до участі у другому етапі конкурсу**.

Секретар комісії інформує адвоката про прийняте комісією рішення шляхом надіслання повідомлення на відповідну адресу електронної пошти в перший робочий день, що настає за днем прийняття такого рішення.

На другому етапі конкурсу комісією проводиться **індивідуальна співбесіда з адвокатом**. Під час проведення зазначеної співбесіди адвокат оцінюється за

критеріями мотивації до надання БПД, комунікабельності, емоційної врівноваженості та вміння представити приклади надання ним правничої допомоги. За заявою адвоката, який з поважної причини не може (не зміг) взяти участь в індивідуальній співбесіді, комісія своїм рішенням може призначити її проведення в інший день у межах визначеного періоду проведення конкурсу. У разі проведення співбесіди дистанційно в режимі відеоконференції канал зв'язку, час і дата початку проведення такої співбесіди узгоджуються з адвокатом будь-яким доступним способом, у тому числі технічними засобами електронних комунікацій. Під час проведення співбесіди дистанційно в режимі відеоконференції використовувані технічні засоби та/або технології повинні забезпечувати належну якість зображення та звуку.

Рішення комісії про результати конкурсу приймається на її засіданні більшістю голосів та затверджується протоколом засідання, форма якого встановлюється Координаційним центром, що містить дані про адвокатів, необхідні для включення їх до Реєстру адвокатів, та результати проходження ними конкурсу. У разі рівного розподілу голосів вирішальним є голос голови комісії. Зазначений протокол підписується, в тому числі з накладенням кваліфікованих електронних підписів, протягом семи робочих днів після завершення останнього етапу конкурсу членами комісії, що брали участь в оцінюванні адвокатів. Секретар комісії протягом двох робочих днів з дня підписання протоколу її засідання надсилає протокол Координаційному центру в паперовому та електронному вигляді (скановану копію протоколу), а у разі створення протоколу в електронній формі з накладенням кваліфікованих електронних підписів – в електронній формі. Протокол у паперовому вигляді повинен бути прошитий, аркуші пронумеровані, кількість аркушів засвідчена підписом секретаря комісії.

Конкурс вважається таким, що завершився, з дня підписання комісією протоколу засідання комісії.

Координаційний центр у тижневий строк з дня надходження протоколу засідання комісії вносить до Реєстру адвокатів відповідні відомості про адвокатів, які отримали оцінки, достатні для їх включення до зазначеного Реєстру.

Результати конкурсу:

– оприлюднюються на офіційних веб-сайтах Мін'юсту та системи надання БПД;

– можуть бути оскаржені в порядку, встановленому законодавством.

Електронні скановані адвокатом копії документів зберігаються у Координаційному центрі протягом строку перебування адвоката у Реєстрі адвокатів, а у разі виключення адвоката із зазначеного Реєстру – протягом шести місяців з дня прийняття відповідного рішення. У разі коли адвокат за результатами оцінювання на відповідному етапі конкурсу набрав кількість балів, нижчу за визначену мінімальну оцінку, такі електронні копії зберігаються у Координаційному центрі протягом шести місяців з дня завершення конкурсу.

Питання для перевірки знань:

1. Що включається у зміст поняття «безоплатна правнича допомога»?
2. Яким суб'єктом здійснюється оцінка якості, повноти та своєчасності надання адвокатами безоплатної первинної правничої допомоги?
3. Які різновиди послуг включаються у поняття «безоплатна первинна правнича допомога»?
4. Які основні відмінності між вимогами щодо залучення органами місцевого самоврядування до надання безоплатної первинної правничої допомоги юридичних осіб приватного права та адвокатів?
5. Опишіть структуру правової інформації, яка надається заявнику.
6. Опишіть структуру консультації або роз'яснення, які надаються заявнику.
7. Назвіть показники якості правничих послуг, що включає БПД.
8. Яким чином здійснюється моніторинг діяльності надавача правничої допомоги?
9. Що є предметом договорів центрами з надання БПД з адвокатами, які надають БВПД? За яких умов укладається такий договір з адвокатом?
10. Охарактеризуйте стандарти якості надання адвокатами БВПД у цивільному, адміністративному процесах та представництва у кримінальному процесі.